

DFiR's årskonference *Universiteter for fremtiden* sætter fokus på sektorens styrings- og finansierungsstruktur

I anledning af tyveåret for universitetsloven har Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd (DFiR) igangsat projektet *Universiteter for fremtiden*. Projektet vil danne baggrund for DFiR's perspektiver på universiteternes fremtidige samfundsrolle og anbefalinger til fremtidssikringen af deres rammevilkår og styrings- og finansierungsstruktur. Som optakt til projektet inviterer DFiR til årskonference den 2. november 2022 til en fælles drøftelse af, hvordan vi bedst kan sikre universiteter og forskere gode rammevilkår - for fremtiden.

På årskonferencen den 2. november 2022 samler DFiR forskere, ledere, beslutningstagere, private og offentlige fonde samt virksomheder for at debattere fremtidssikringen af danske universiteters styrings- og finansierungsstruktur, tilliden og samarbejdet mellem universiteter og beslutningstagere samt samarbejdet mellem universiteter, virksomheder og fonde. Debattema sættes desuden ind i en europæisk sammenhæng.

Forskernes akademiske frihed og universiteternes institutionelle autonomi er ifølge UNESCO's erklæring fra 1997 om det videnskabelige personales status ved videregående uddannelser, som også Danmark har tilsluttet sig, en grundlæggende forudsætning for kvalitet og relevans og er derfor også omdrejningspunktet for konferencen.¹

Faldgruber i universiteternes ledelsesstruktur

Som følge af en årelang kritik af de danske universiteters ledelsesstruktur vil konferencen lægge op til dialog om forvaltningen af og ændringsforslag til universiteternes professionelle og enstrengede ledelsesstruktur.

I den nuværende struktur ansætter og afskediger universitetsbestyrelsen rektor, der ansætter den øvrige ledelse. Rektor nedsætter studienævn og akademiske råd, der efter universitetsloven i 2003 kun har en rådgivende funktion og ingen formel indflydelse på beslutningerne. Bestyrelse, hvis flertal består af eksterne medlemmer, og rektor er ansvarlige for, at universitetet indfrier de målsætninger for forskning, uddannelse, formidling og innovation, der fremgår af de strategiske rammekontrakter, som aftales med Uddannelses- og Forskningsministeriet. Det er hensigten, at universiteterne dermed kan foretage tværgående og strategiske prioriteringer af kerneopgaverne.

Kritikerne peger på, at universitetets forskere hverken har indflydelse på forskningsstrategiske beslutninger eller inddrages i organisatoriske beslutninger. Ifølge kritikerne er det årsag til et økonomisk frem for fagligt fokus, der kommer til udtryk i prioritering af forskningsområder og -sætninger, ansættelse af videnskabeligt personale, institut-sammenlægninger og centralisering af administrationen.

Endelig fremhæves eksempler på fyringer, der af kritikerne betragtes som fagligt ubegrundede, og manglende støtte i publiceringen af videnskabelige resultater som årsag til et tillidsbrud mellem ledelsen og forskerne.

Matthæuseffekter i forskningsfinansieringen

Det offentlige forskningsbudget har ligget omkring 1 pct. af BNP gennem en længere årrække og er vokset i takt med den generelle økonomiske vækst. Mens universiteternes offentlige basismidler til forskning blot er steget med ca. 6 pct. siden 2011, er de konkurrenceudsatte og tematiserede midler fra private fonde og virksomheder samt offentlige fonde steget markant og udgør i dag omtrent halvdelen af universiteternes forskningsmidler. Tilkendegivelser fra flere private fonde tyder på, at de private fondes andel af forskningsmidlerne fortsat vil stige. Dertil kommer at enhedsbevillingen per studenterårsværk har været faldende over en årrække. Det presser universiteternes samlede økonomi.

DFiR og andre har tidligere peget på, at finansierungsstrukturen udfordrer universitetsledelsens strategiske og økonomiske råderum, bredden i dansk forskning og begrænser unge forskeres mulighed for at etablere selvstændige forskningsprojekter. Ifølge universiteternes ledelse dækker de eksterne bevillinger, hvoraf 80 pct. tildeles 20 pct. af universiteternes forskere, ofte ikke de faktiske forskningsomkostninger og binder derfor basismidler gennem universiteternes medfinansiering. Det begrænser midlerne til de forskningsområder, der ikke kan opnå ekstern finansiering. Flere af de forskningsmiljøer, der tiltrækker færre eksterne forskningsmidler, er samtidig udsat for dimensionering af tilhørende uddannelser. Det kan på længere sigt skade Danmarks videnberedskab.

Samtidig synes de eksterne midler at øge antallet af midlertidige stillinger tilknyttet de eksternt finansierede forskningsprojekter, mens de fastansatte lektorer har sværere ved at opnå ekstern finansiering. Og kortsigtede konkurrenceudsatte og tematiserede midler bryder kontinuiteten i forskningsprocessen, øger forskernes administrative byrder og økonomiske usikkerhed og presser unge talenter til at forlade universiteterne.

Rektor Anders Bjarklev, DTU, forskningsdekan Søren Hvidkjær, CBS, institutleder Bo Jellesmark Thorsen, KU, lektor og bestyrelsesmedlem Kirsten Hvenegård-Lassen, RUC, og lektor og formand for akademisk råd, Casper Sylvest, SDU, vil diskutere faldgruber og matthæuseffekter i universiteternes styrings- og finansieringsstruktur på konferencen.

Tilliden mellem universiteter og beslutningstagere

Tillid på tværs af systemet er fundamentet for velfungerende institutioner og et velfungerende demokrati. Den enstrengede ledelsesstruktur har øjensynligt lettet den direkte dialog mellem beslutningstagere, universiteter samt offentlige og private organisationer. Imidlertid tyder den tilbagevendende debat om forskernes akademiske frihed og universiteternes autonomi på, at skiftende forsknings- og uddannelsespolitiske dagsordener tærer på universiteternes tillid til beslutningstagerne. I debatten fremhæver universiteterne selv regulering og detaljstyring samt politiske anklager om tvivlsom forskningspraksis og kritik af woke-tendenser som udfordringer. Det kan ses som et udtryk for manglende politisk tillid til universiteternes forvaltning af offentlige midler. Det kan også så tvivl i befolkningen om forskningens værdi.

DFiR har inviteret præsident for Videnskabernes Selskab, professor Marie-Louise Bech Nosch, KU, dekan Katrine Krogh Andersen, KU, samt forskningsordførerne Stinus Lindgreen, Radikale Venstre og Jens Henrik Thulesen Dahl, Danmarksdemokraterne, til at debattere tillid.

Samarbejdet mellem universiteter og virksomheder

Det er DFiR's indtryk, at forskerne er interesserede og engagerede i samarbejdet med virksomhederne. Imidlertid er det primært de store virksomheder, der har ressourcer til den løbende kontakt med universiteterne og til at ansøge om ekstern finansiering. De kan dermed udnytte mulighederne for universitetssamarbejde og for hjemtag af eksterne bevillinger. Start-ups og små og mellemstore virksomheder har stor brug for sparring og pilot-skala-forsøg på universiteter, men der findes ikke permanente, fleksible og nemme ordninger tilrettet deres behov. Kan den opgave i højere grad varetages af private og offentlige fonde?

Prodekan Trine Winterø, KU, vice president Anne Skriver, Chr. Hansen A/S, direktør Søren Kjærulff, Lactobio og senior vice president Claus Felby, Novo Nordisk Fonden, vil debattere disse emner på konferencen.

Fremtidssikringen af danske universiteter

Debatten om sektorens styrings- og finansieringsstruktur vidner om et behov for ændringer. Hvordan sikrer Danmark, at universiteterne fortsat kan opbygge og fastholde frie og attraktive forskningsmiljøer, der kan rekruttere nationalt og internationalt talent, tiltrække offentlige og private investeringer og etablere samarbejder med lokale, nationale og internationale private og offentlige aktører?

Er det ledelsens, fondenes eller beslutningstagerens ansvar at sikre, at en større andel af basismidlerne går til fri forskning frem for at medfinansiere tematiserede forskningsprojekter? Hvis ikke basismidlerne til forskning øges, må universiteter og fonde tage et fælles ansvar for at finde en løsning, så den fri forskning bevares. Det haster! Hvem sikrer medarbejderinddragelsen i forskningsstrategiske beslutninger? Er det nødvendigt at gennemføre lovændringer eller kan man udvikle fælles retningslinjer for gode ledelsesprincipper på universiteterne? Der findes mange organisations- og ledelsesformer som supplement til den enstrengede, hierarkiske ledelsesmodel.

Lektor Janne Gleerup, RUC, professor Anja Thoe Fuglsang, KU, rektor Brian Bech Nielsen, AU, Senior Vice President Lene Oddershede, Novo Nordisk Fonden, formand for DFF, professor Maja Horst, DTU, og uddelingschef Anne-Marie Engel, LEO Fondet debatterer fremtidssikringen.

Læs mere

Projektet *Universiteter for fremtiden* afrapporteres i foråret 2023. Ud over årskonferencen gennemfører DFiR i projektet et litteratur-review, en række stakeholdersamtaler, en spørgeskemaundersøgelse og kvantitative analyser. Årskonferencen bidrager ligeledes til den videre projektarbejde. Sæt derfor kryds i kalenderen den 2. november 2022 og tilmeld dig [her](#). Du kan læse mere om jubilæumsprojektet "Universiteter for fremtiden" på DFiR's hjemmeside [her](#).

Yderligere oplysninger

Frede Blaabjerg
Formand for DFiR
Telefon: 21292454
Mail: fbl@et.aau.dk

Noter:

1 UNESCO (1997). *The UNESCO Recommendation concerning the Status of Higher-Education Teaching Personnel*:

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000160495>